

Роль сублімації в процесі суб'єктивації Лесі Українки

Мета статті – опис психічного механізму суб'єктивації Лесі Українки. **Теоретичний базис** – концепції Зігмунда Фрейда, Бенно Розенберга, Мелані Кляйн, Джойс МакДугал. Згідно із засадами психоаналізу, суб'єкт формується через мазохізм, сепарацію і сублімацію. На думку Бенно Розенберга, людина може відчувати себе суб'єктом через відчуття тілесного або морального болю. Мелані Кляйн довела, що суб'єкт народжується через сепарацію, він повинен відділитися від первинного об'єкта, тобто матері. Джойс МакДугал стверджувала, що окремий суб'єкт народжується в творчості, тобто в сублімаційному процесі. **Результати.** У дослідженні біографії, творчості та листів Лесі Українки було виявлено усі ці психічні процеси, які допомогли сформуватися Лесі Українці як самодостатньому суб'єкту. Особливо помітні названі процеси у стосунках Лесі Українки з матір'ю. З одного боку, письменниця була дуже прив'язана до матері, навіть обожнювала її, завжди прагнула заслужити її схвалення. Через хвороби доньки матір змушена була приділяти їй значно більше уваги, але при цьому також отримувала можливість інтегрувати доньку у свій власний сюжет, впливати на її становлення як письменниці. При таких обставинах сепарація дуже ускладнена. Бажання бути поруч з матір'ю, бути такою, як вона, а з іншого боку – стати окремим суб'єктом, відмінним від неї, – боролися у внутрішньому світі доньки. Через сепарацію від материнської фігури, фізичний та моральний мазохізм, сублімацію Леся Українка ставала самодостатньою особистістю, а зрештою – талановитою письменницею та видатною людиною. Сепаруватися Лесі Українці допомагали численні переїзди, спілкування з матір'ю на відстані, а також стосунки, які матір не схвалювала, зокрема одруження з Климентом Квіткою. Мазохізм фізичний – це хвороби, які допомагали відчувати себе, своє тіло, концентруватися на собі. За рахунок душевного болю, яким було пронизано усе життя через втрати близьких людей, письменниця стала суб'єктом, який пізнає свою унікальність. У листах Леся Українка часто висловлювала думку про те, наскільки страждання важливі для творчості. **Висновки.** Завдяки сепарації і мазохізму Леся Українка змогла сублімувати пережите і вкласти його у творчість, стати письменницею, сильнішою за матір. Через проживання болю і рефлексію над ним Леся Українка змогла написати геніальні твори.

Ключові слова: Леся Українка, сублімація, сепарація, мазохізм, суб'єктивація.

Вступ

Для дослідження психіки відомих письменників давно використовують психоаналітичну концепцію З. Фрейда. Історія психоаналізу в Україні бере свій початок вже наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., коли почали активно використовувати психоаналітичну теорію для аналізу творчості письменника та створення його психологічного портрету. 916 р. у світ вийшла праця львівського психоаналітика С. Балея про творчість Т. Шевченка, перша робота, в якій досліджується психологія автора через концепцію психоаналізу. Ідеї психоаналізу проникли і в літературознавство 1920-х років (праці А. Халецького, В. Підмогильного та ін.). Але згодом праці З. Фрейда і психоаналітичний метод були заборонені. Лесею Українку під кутом психоаналізу почали розглядати лише в 1990-і роки. Соломія Павличко, Ніла Зборовська, Оксана Забужко, Марія Моклиця, Віра Агеєва – літературознавиці, які почали використовувати праці З. Фрейда про письменників і митців у дослідженні особистості та творчості Лесі Українки. Зокрема, було ширше використане листування письменниці, залучено чимало матеріалів, які свідчать про досить складні стосунки Лесі Українки з матір'ю (Н. Зборовська, В. Агеєва), висвітлено по-новому особисте життя письменниці (С. Павличко, О. Забужко), під психоаналітичним кутом зору прочитані окремі твори (М. Моклиця), тощо. Але особистість письменниці так і не була піддана глибокій, послідовній, всебічній інтерпретації на засадах психоаналізу.

Актуальним на сьогоднішній день є розширення прикладного психоаналізу, дослідження несвідомого творчої особистості не тільки через творчість, а й через листування. Адже несвідоме виявляє себе насамперед у живому мовленні. Тому, якщо у психоаналітика немає доступу до мови аналізанта (а це стосується усіх людей минулого), з'являються межі психоаналізу. Психоаналіз працює з мовою, а отже обмежений у можливості піддавати аналізу несвідоме, яке проявляється спонтанно. Вирішення цієї проблеми може відбутися через залучення тих біографічних матеріалів (насамперед це листи), які найближче стоять до живого голосу, є прямою мовою особи, часто емоційною реакцією на ті чи інші події. Велика кількість листів, залишених Лесею Українкою у спадок нащадкам, дадуть змогу зазирнути в її несвідоме, проаналізувати важливі аспекти її творчого

процесу. Листування дає можливість простежити глибинні процеси психіки, зокрема потяги та їхню долю, процеси, які є надзвичайно вагомими в концепції психоаналізу. Тому у перспективі – вивчення глибинних механізмів сублімації та формування суб'єкта, взаємозв'язок між цими процесами. Адже і поняття сублімації, і механізм потягу смерті недостатньо розкриті в психоаналітичній теорії. Актуальним на сьогоднішній день є дослідження сублімації та механізму її виникнення. У кожному творі присутній автор. Завдання даного наукового дослідження – встановити зв'язок між психічним процесом сублімації і становленням Лесі Українки як письменниці та як окремого суб'єкта, на матеріалі її біографії, листів та творів.

Практичне значення дослідження полягає в можливості подальшого використання результатів у сфері прикладного психоаналізу. Зокрема, для аналізу значимих для культури та нації людей минулого, на основі біографічних матеріалів та листування.

Теоретичний базис

З теорії психоаналізу відомо, що сублімація – це процес десексуалізації потягу. Ми розглянемо цей процес як елемент суб'єктивізації. Теоретичною основою дослідження є концепції Зігмунда Фрейда, Джойс МакДугал, Мелані Кляйн та Бенно Розенберга.

Джойс МакДугал пов'язує процес суб'єктивізації з пошуком себе через творчість, сексуальність та повторення. Творчий продукт дає можливість зібрати в ньому свій цілісний образ, який завжди є розщепленим. У творчих людей цей образ особливо часто є розділеним, немає відчуття себе як цілісного суб'єкта. «Творчі особистості часто мають справу з окремими частинами самих себе, і в той же час пристрасно шукають сенс індивідуальності і цілісності через свої творіння або винаходи» (МакДугалл, 1999: 73).

Для МакДугал ще одним аргументом того, що творчий процес є елементом суб'єктивізації, є те, що творчість дає можливість заявити про себе як про суб'єкта, який має права і особисту ідентичність. «Творити – значить заявляти свої права на окреме існування і особисту ідентичність» (МакДугалл, 1999: 73). МакДугал посилається на концепцію Дональда Віннікотта про гру, яку вчений вважав творчим процесом, сублімацією. Британський дослідник ввів поняття проміжного простору, в якому поєднується зовнішнє середовище та внутрішня реальність. На думку Віннікотта, суб'єкт проміжного

простору розширюється в грі, художній творчості і розумінні, в релігійному почутті і фантазуванні (МакДугалл, 1999: 85).

Ще одним елементом становлення суб'єкта МакДугал вважає повторення. Той процес, який З. Фройд розмістив по іншу сторону принципу задоволення, назвав потягом смерті. МакДугал заперечує, що процес повторення (або програвання) психікою пережитого, конфліктів і травм є потягом до смерті, а вбачає в цьому процесі становлення суб'єкта, який намагається психічно вижити. Повторення, на її думку, являє собою процес збереження і відтворення психічних травм заради відчуття себе суб'єктом. «У клінічній роботі ми часто зустрічаємося з пацієнтами, чий потяг призначення здається прикутим до збереження (не важливо, якою ціною) первинних дитячих рішень у відповідь на травматичні або фатальні події і взаємини минулого. З цього випливає, що ця безжальна сила повторення має на меті психічне виживання, «виживання як істоти», як індивідуального суб'єкта, як аспекту істинної сутності, навіть в її явно патологічних вимірах» (МакДугалл, 1999: 123).

Важливим фактором становлення суб'єкта є низка розчарувань, після яких відбувається розуміння того, що ти не можеш мати чогось, що хочеш мати. «Очевидно, що придбання міцного почуття як особистої, так і сексуальної ідентичності вимагає ряду послідовних ситуацій розчарування, щоб відбулася відмова від бажання мати “те, що не так, як у мене”. Ці кроки дорослішання не здійснити без болю і жертв...» (МакДугалл, 1999: 98).

Можна зіставити це твердження з теорією Мелані Кляйн. Маленька дитина не відділяє себе від зовнішнього світу, від тих хороших об'єктів, які є частиною її, які їй належать. Коли вона розуміє, що цей об'єкт (груди матері) їй не належить, починається процес народження суб'єкта. Таким чином процес суб'єктивації можна зіставити з процесом відділення від хорошого об'єкта: є інший об'єкт, який мені не належить, і є Я, і я відрізняюся від цього значимого об'єкта.

Бенно Розенберг пов'язав процес суб'єктивації з мазохізмом. Цьому питанню З. Фройд також приділяв увагу у своїх лекціях про мазохістичне бажання. Коли він описував опір аналізанта психоаналітичному процесу, то зауважував насолоду від хвороби, насолоду від симптому, який приносить страждання. «Схоже на те,

що цей момент – несвідома потреба в покаранні – причетний до будь-якого невротичного захворювання» (Розенберг, 2018: 156). Тобто мазохістична тенденція притаманна тією чи іншою мірою будь-якій людині. До 1920 року, до того часу, коли була написана стаття «Економічна проблема мазохізму», Фройд вважав, що мазохізм є іншим способом задоволення лібідозних потреб. Згодом він дійшов думки, що мазохізм є способом задоволення потягу смерті.

На думку Розенберга, мазохізм притаманний будь-якій людині та визначає більшість психічних процесів, тобто життєвих проявів, це первинний механізм з'єднання потягів, тому «завжди існує мазохістичний вимір людського існування в цілому» (Розенберг, 2018: 182).

Однією з цілей мазохізму Розенберг вважає бажання відчувати себе суб'єктом. Часто людина сприймає себе об'єктом, наприклад, об'єктом задоволення чийось бажань, нарцисичним продовженням когось з батьків, тобто об'єктом, який не має власних бажань і цілей. Мазохістична тенденція, відчуття болю (фізичного чи морального) дає можливість людині відчувати себе суб'єктом переживання. «Людська істота може пізнати себе тільки через об'єкта і через проекцію, і вона може відчувати сама себе, пізнати себе в якості суб'єкта завдяки мазохістичним переживанням» (Розенберг, 2018: 104). Мазохізм – це чи не єдиний спосіб відчувати себе суб'єктом без об'єкта.

Отже, до процесу суб'єктивації, на основі теорій Джойс МакДугал, Мелані Кляйн та Бенно Розенберга, ми можемо віднести сублимацію, сепарацію та мазохізм.

Виклад основного матеріалу

Процес суб'єктивації пов'язаний з відчуттям себе суб'єктом, який є відмінним від інших людей, який має свої власні бажання, знаходить своє окреме місце у світі. Цей процес реалізовується шляхом певних психічних процесів, які були описані вище: сепарація, мазохізм та сублимація. У біографії Лесі Українки можна простежити домінацію психічних процесів, які допомагали їй відчувати себе суб'єктом.

Весь життєвий шлях Лесі Українки свідчить про те, що хвороби стали їй необхідністю: насамперед, у підлітковому віці, для того, щоб привернути до себе обожнювану матір, яка віддавала свою увагу і любов іншим дітям, обділяючи старшу дочку. Пізніше хвороби

допомагали справлятися з душевним болем. Згодом це стало універсальною відповіддю психіки на все, що відбувалося в житті. Хвороба в житті Лесі Українки відіграє важливу роль у процесі суб'єктивації: завдяки їй вона стає суб'єктом, який відчуває, несе у собі велике страждання, яке потрібно виправдовувати чи осмислювати.

Звісно, не можна заперечувати реалії фізіології, проте можна сказати, що в них був ще один сенс, а саме – мазохізм. Цей процес пов'язаний з самопокаранням внаслідок глибинного почуття провини. Часто у своїх листах вона пише, що вважає себе винною, бо вона не така, вона безталанна. Постійне почуття провини пов'язане з суворим Над-Я, сформованим внаслідок виховання, і материнського, і в цілому сімейного (згадаємо вплив М. Драгоманова). Як відомо, саме суворий закон батьків стає представником інстанції Над-Я.

Любовні історії Лесі Українки також пронизані болем та хворобами. У таких ситуаціях мазохізм допомагає відчутти себе окремо від обожнюваного об'єкта, відділитися від нього. Мазохізм стає процесом становлення суб'єкта, суб'єктивацією, як писав Розенберг.

Найбільш важливим елементом суб'єктивації є сепарація. Дитина спочатку перебуває у симбіозі з матір'ю, пізніше їй потрібно відділитися від неї. Процес відділення відбувається у кілька етапів і часто має драматичний характер, причому для обох учасників.

Постійні переїзди Лесі Українки – це, на перший погляд, вимушений спосіб життя, адже визначався необхідністю лікування. Але якщо уважніше вчитатися у листи, стає зрозуміло, що проживання далеко від сім'ї не завжди можна пояснити медичними вимогами. Цей спосіб життя мотивувався, окрім іншого, також несвідомим бажанням віддалитися від матері. Враховуючи сильну ідентифікацію з матір'ю і неминуче бажання залишитися з нею в симбіозі, можемо вести мову про великі труднощі з сепарацією. Весь життєвий шлях Лесі Українки пронизаний бажанням бути з матір'ю і не менш сильним бажанням жити оддалік від неї. Ольга Петрівна Косач багато ресурсів вкладала у свою доньку, в тому числі і матеріальних, адже постійне лікування тяжкої хвороби дорого коштувало. Чим більше вкладалося в доньку, тим міцнішим ставав зв'язок. Вольова особистість матері не давала можливості доньці формуватися як

окремий суб'єкт, матір приписувала доньці свої бажання та шляхи реалізації. Донька тривалий час була нарцисичним продовженням матері, а не окремим суб'єктом.

Леся Українка бачила у своїх переїздах певну закономірність, називала мандри своєю долею (у психоаналізі це називається несвідомим сценарієм, повтором). Із листа до Г. Комарової 23.III.1909 р.: «...Та вже, видно, мені на роду написано бути такою *princesse Lointaine* [Далекою царівною (*франц.*) – *Ред.*], пожила в Азії, поживу ще й в Африці, а там... отак все посуватимусь далі та далі – та й зникну, обернуся в легенду... Хіба ж це не гарно...» (Українка Леся, 2021: т. 14, 156).

На прикладі листів Лесі Українки до матері можна сказати, що процес сепарації був тісно пов'язаний з мазохізмом. Коли рідних не було поруч, її фізичний стан часто погіршувався. З листа до матері від 13 вересня 1896 року: «Ти знаєш, уже при тобі моя нога боліла, на другий день після вашого виїзду вона стала боліти гірше, на третій ще гірше, надто коли, посидівши який час, я вставала, щоб іти, то вже мусила просить кого-небудь, щоб поміг, бо нога боліла дуже різко і страшно було подумати наступити на неї...» (Українка Леся, 2021: т. 11, 325–326).

В іншому листі йшлося, що якби не хвороби, то й не писалося б. Із листа до матері 28.XII.1912 р. із Хелуана: «Дивна річ, як була t° під 38° , то писалося краще, а тепер при нормальній живу, як деревина. А що ж би то було, якби я колись зовсім виду жала? Може б, усякий *esprit* втратила, набувши ваги... Треба б усе-таки поспробувати видужати. Правда?» (Українка Леся, 2021: т. 14, 356). Питання, адресоване матері наприкінці життя, свідчить про те, що хвороба допомагала їй писати і бути такою, якою хоче її бачити матір. І те, що донька натякнула матері на зв'язок хвороби і письменництва, свідчить, що значну частину несвідомих процесів вона усвідомлювала, тому поступово опановувала своїм життям. Навіть можна стверджувати, що таким чином донька натякала матері: видужування може зашкодити творчості чи й зупинити її.

Коли помирав Сергій Мержинський, якого Леся Українка любила, за дуже короткий час була написана поема «Одержима», один із найбільш болісних і трагічних її творів. У листі до Франка від 14.01.1903 року Леся Українка дала коментар до «Одержимої»: «Ви

он кажете, що в моїй «Одержимій» епічний тон не витриманий, що навіть і вона лірична. Діло сьогодні пішло на щирість, то признаюся Вам, що я її в таку ніч писала, після якої – певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши туги, а в самому її апогею» (Українка Леся, 2021: т. 13, 183).

Відтоді уся її творчість пронизана темою смерті. Водночас саме період кінця XIX – початку XX століття став початком її стрімкого літературного зростання. Пережитий біль, втрати та хвороби допомогли їй стати великою драматургинєю.

Ключовим елементом суб'єктивації був процес сублимації. Саме завдяки їй Леся Українка змогла реалізуватися у професійній сфері, стати видатною письменницею, стати яскравим суб'єктом, не тільки відомою письменницею, але й більш успішною, ніж її матір. Враховуючи історію її стосунків з матір'ю, той факт, що вона посідала настільки ключову позицію в її психіці, те, що вона стала успішнішою за матір, свідчить про інтенсивну і дуже драматичну суб'єктивацію. Донька відділилася від матері, пишучи про глибоко особисте, те, що їй важливо, що найбільше болить. Розквіт творчості припадає на період тяжких втрат, коли в неї відбувається загострення хвороб, частішають вимушені переїзди. Її переживання, втрати та вона сама присутні в її творах, там вона все проживає заново, коли персоніфікує проблеми та ідентифікується з персонажем. Водночас готовий твір опосередковує пережите і дозволяє його переоцінити, переосмислити.

Сублимація також дає можливість подолати страх смерті. Леся Українка втрачала близьких людей, через ускладнення хвороби сама постійно наближалася до смерті. Через смерть своїх персонажів і можливість не лише заново пережити, а й осмислити сенс страждання, сенс життя і смерті, вона отримувала можливість оволодіти сильними переживаннями страху смерті, який завжди був з нею.

У своїй другій теорії потягів Зігмунд Фройд довів, що будь-яка людина не тільки боїться смерті, а й бажає її. Є те, що допомагає людині опанувати страх смерті. Наприклад, народження дітей, які стануть генетичним чи нарцисичним (через виховання) продовженням людини, віддаляє смерть у неозначене майбутнє. Хоч рідних дітей Леся Українка не мала, вона часто була в позиції матері: щодо рідних братів та сестер, щодо прийомних дітей, навіть щодо

коханих чоловіків. Але саме твори стали її улюбленими символічними дітьми. Шляхом творчості вона змогла сублімувати страх смерті і зміцнити свою віру в безсмертя духу.

У відомому монолозі з «Лісової пісні» можна простежити сплетіння потягу життя та потягу смерті, а сама сублімація слугує потягу життя. Водночас Леся Українка наголошує те саме, що й Фройд: смерть – це повернення на початок, повернення туди, звідки все починалося.

О, не журися за тіло!
ясним вогнем засвітилось воно,
чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.

Легкий, пухкий попілець
ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю, –
стане початком тоді мій кінець.

Будуть приходити люде,
вбогі й багаті, веселі й сумні,
радощі й тугу нестимуть мені,
їм промовляти душа моя буде.

Я обізвуся до їх
шелестом тихим вербової гілки,
голосом ніжним тонкої сопілки,
смутними росами з вітів моїх.

Я їм тоді проспівую
все, що колись ти для мене співав,
ще як напровесні тут вигравав,
мрії збираючи в гаю...

Грай же, коханий, благаю! (Українка Леся, 2021: т. 3, 328).

Весь життєвий шлях Лесі Українки пронизаний боротьбою потягу життя та потягу смерті. Сублімація допомогла їй стати суб'єктом, врятуватися від неврозу та вічно жити.

Наукова новизна

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в психоаналітичній літературі немає детального опису механізму сублімації та психічних процесів, які на нього впливають. Досліджується взаємозв'язок сублімації з процесом суб'єктивізації у

житті Лесі Українки, вперше вказується на важливість мазохізму і сепарації у процесі суб'єктивації Лесі Українки.

Висновки

Значною частиною життя Лесі Українки були хвороби. На основі листів та біографії показано, що хвороби були міцно інтегровані в процес суб'єктивації, адже завдяки їм вона ставала суб'єктом, тілесно і душевно зосередженим на собі, відчула, а згодом усвідомила унікальність і цінність власної індивідуальності.

Важливим елементом суб'єктивації була сепарація. У Лесі Українки вона відбувалася дуже драматично, адже любов до матері і бажання бути з нею часто були сильнішими, ніж бажання відділитися від неї. З іншого боку, і вольова особистість матері, її бажання керувати життям дочки не сприяли сепарації. Вигода від хвороби проявилася і в цьому внутрішньому конфлікті: перебуваючи на лікуванні, Леся Українка змушена була жити далеко від родини, будувала епістолярні стосунки з рідними. Самостійне життя мотивувало до творчості.

Ключовим елементом її суб'єктивації став процес сублімації. Саме завдяки їй вона змогла реалізуватися у професійній сфері, стати видатною письменницею, стати самодостатнім суб'єктом. Сублімація дала можливість подолати страх смерті.

Отже, сепарація, мазохізм і сублімація є важливими елементами процесу суб'єктивації Лесі Українки. Умовою того, що Леся Українка сформувалася як видатна особистість, яскрава індивідуальність, стала її здатність випробування і тяжкі обставини життя повернути на користь особистісного розвитку.

Література

- Кляйн, М. (1968). *Психоаналитические эссе*; пер с фр. Париж, Панайо. С. 110-141 / *Essais de psychanalyse*, Paris, Payot, p. 110-141.
- Косач-Кривинюк, О. П. (2006). *Леся Українка. Хронологія життя і творчості* / Репринт. вид. Вст. ст. М. Г. Жулинського. Луцьк: Волин. обл. друк.
- МакДугалл, Дж. (1999). *Тисячеликий Ерос. Психоаналитическое исследование человеческой сексуальности*; пер. с англ. Е. Замфир. Санкт-Петербург: Восточно-Европейский институт психоанализа.
- Розенберг, Б. (2018). *Мазохизм смерти и мазохизм жизни*; пер. с фр. Москва: Когито-центр.

- Українка, Леся (2021). *Повне академічне зібрання творів* (Т. 1-14). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки.
- Фрейд, З. (2012). *Введение в психоанализ: Лекции*; пер. с нем. Санкт-Петербург: Питер.
- Фрейд, З. (1999). *Влечения и их судьба*; пер. с нем. Москва: ЗАО ЭКСМО-Пресс.

References

- Kliain, M. (1968) *Psykhoanalytycheskye esse* [Psychoanalytic essay]. Paryzh, Panaio: S. 110-141 / *Essaisdepsychanalyse*, Paris, Payot (in Russian).
- Kosach-Kryvyniuk, O. P. (2006). *Lesia Ukrainka. Khronolohiia zhyttia i tvorchosti* [Lesya Ukrainka. Chronology of life and work]. Reprint. vyd. Vst. st. M. H. Zhulynskoho. Lutsk: Volyn. obl. druk (in Ukrainian).
- MakDuhall Dzh. (1999). *Tysiachelykyi Eros. Psykhoanalytycheskoe yssledovanye chelovecheskoi seksualnosti* [Thousand Faced Eros. The psychoanalytic study of human sexuality]. per. s anhl. E. Zamfyr. Sankt-Peterburg: Vostochno-Evropeyskiy ynstitut psykhoanalyza (in Russian).
- Rozenberh B. (2018). *Mazokhyzm smerty y zhyzny* [The masochism of death and the masochism of life]; per. s fr. Moskva: Kohyto-tsentr (in Russian).
- Ukrainka, Lesia (2021). *Povne akademichne zibrannia tvoriv* (Т. 1-14). Lutsk: Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky (in Ukrainian).
- Freid, Z. (2012) *Vvedenye v psykhoanaliz: Lektsyy* [Introduction to psychoanalysis]. Sankt-Peterburh: Pyter (in Russian).
- Freid, Z. (1999) *Vlecheniya y ykh sudba* [Attractions and their fate]. Moskva: ZAO ЭКСМО Press (in Russian).

Hanna Moklytsia. The role of sublimation in the process of subjectification of Lesya Ukrainka.

The purpose of the article is to describe the mental mechanism of Lesya Ukrainka's subjectivation. **Theoretical basis** - the concepts of Sigmund Freud, Benno Rosenberg, Melanie Klein, Joyce McDougall. The subject is formed through masochism, separation and sublimation. Benno Rosenberg says that a person can feel like a subject because of physical or moral pain. Melanie Klein writes in her theory that the subject is born through separation, it must be separated from the primary object, ie the mother. Joyce McDougall says that a single subject is born in creativity, that is, in the process of sublimation. **Results.** A study of Lesya Ukrainka's biography, work, and letters revealed all these mental processes that helped Lesya Ukrainka emerge as a separate entity. Examining Lesya's relationship with her mother, it was noticeable that Lesya was very attached to her mother, she wanted her mother to be around more often, she was able to keep her close due to illness, and she in turn pushed Lesya on her writing career. The desire to be close to the mother, to be like her and to become a separate subject, different from her, was fought in her. And it was through separation from the mother figure, physical and moral masochism and

sublimation that Lesya Ukrainka became a separate person, a talented writer and an outstanding person. For the separation of Lesya, Ukrainians were helped by numerous relocations and relationships that were not approved by her mother, marriage to Kliment Kvitka. Physical masochism is her illness that helped her feel herself, her body. She has become a subject who suffers from mental pain that has permeated her entire life, including mental loss. **Conclusions.** And it was thanks to separation and masochism that Lesya Ukrainka was able to sublimate all these experiences and invest them in drama, which made her an outstanding writer better known than her mother. It was in her work that Lesya Ukainka became such an outstanding playwright because of her pain. Lesya herself often writes about this in her letters and works, realizing that true deep creativity is born in suffering.

Keywords: Lesya Ukrainka, sublimation, separation, masochism, subjectivation.

Моклиця Ганна Володимирівна – аспірантка кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0002-4672-4886>; Ania.Moklytsia@gmail.com